УДК 37.048.45

[https://doi.org/10.33296/2707-0255-10\(19\)-26](https://doi.org/10.33296/2707-0255-10(19)-26)

<https://orcid.org/0000-0001-9579-2976>

СУХОВЕРХОВА ОЛЕНА,

аспірантка другого року навчання
кафедри педагогіки, методики та
менеджменту освіти Української
інженерно-педагогічної академії,
м. Харків

АСПЕКТИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

Анотація. Стаття подає деякі аспекти профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти. Висвітлює та актуалізує профорієнтаційну діяльність як складову навчального процесу, що має надати учням навички та знання, необхідні для самовизначення своєї майбутньої діяльності, розвинути вміння, необхідні для професійної активності та творчості. Метою професійної орієнтації є пошук оптимального співвідношення між здібностями, особистими бажаннями, можливостями та потребами суспільства, його розвитком. Саме так характеризується профорієнтаційний компонент майбутнього, який має бути інтегрований повністю в навчальний процес закладів загальної середньої освіти. Надана інформація про важливість змінення парадигми від просто використання-прослуховування професійної орієнтації, як складової навчального процесу, до активного використання та залучення учнівства до профорієнтаційної роботи, як засобу самопізнання, можливості саморозвитку. Проаналізовано нові види зайнятості та навички потрібні для успішного просування кар'єри в майбутньому. Зазначено важливість формування позитивного відношення до процесу самопізнання серед учнів закладів загальної середньої освіти, що є невід'ємною частиною процесу профорієнтації взагалі. Вказано на необхідність використання сучасних прийомів та кейсів з життя, для залучення школярства до ідей активної профорієнтації, в т. ч. через використання проєктів. Надана пропозиція для покращення профорієнтаційної діяльності в закладах загальної середньої освіти шляхом інтегрування її до навчальної діяльності під час уроків в закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: профорієнтація, навички, знання, профорієнтаційний компонент, саморозвиток, самоефективність.

Вступ. Сучасні потреби суспільства, зміни в укладі життя, розвиток технологій впливають на кількість змін людиною місць роботи протягом життя, відповідно доводиться приймати рішення щодо кар'єри неодноразово. В залежності від того, як швидко проходить процес сприйняття ситуації зміни та

прийняття рішення, настільки успішним є для працівника та суспільства наступне місце роботи, саме тому одна із головних проблем – проблема вибору. Нам доводиться вибирати часто, тому що в суспільстві зараз здійснюються різноманітні та варіативні процеси. З огляду на зазначене вище, ситуації з питань вибору професії мають наслідки, які проявляються пізніше, та мають вплив на життя в цілому. Професійна орієнтація – це комплекс заходів, які спрямовані на процес самовизначення, виявлення інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір або зміну професії, виду діяльності. Тому робота з профорієнтації є важливим чинником розвитку особистості та супроводжує людину протягом всього життя. Вміння обирати, аналізувати, застосовувати своє бачення майбутнього, закладаються під час навчання в закладах загальної середньої освіти, що зумовлює важливість вмінь та навичок для особистості, отриманих у профорієнтаційній роботі. Стан профорієнтаційної роботи відображає успішність в професійному розвитку дорослого та успішність школяра в розумінні своїх індивідуальних здібностей та особливостей. Тому постає питання розгляду сучасного стану профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти та варіантів її пристосування до сьогодення.

Вихідні передумови. Сучасне суспільство характеризується прискоренням темпів науково-технічного прогресу. Впровадження високотехнологічних інновацій та розробок впливає на усі сфери нашого життя, у т. ч. на освіту. У наш швидкоплинний час саме розуміння роботи як місця праці змінюється. Питання профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти достатньо широко висвітлюється в науковій та довідковій літературі. Так, в Словнику української мови розкривається поняття роботи як тієї чи іншої діяльності щодо виготовлення, створення, обробки чого-небудь; як коло занять, обов'язків, те, чим зайнятий хто-небудь; як справа, діло, праця,

заняття, служба на якому-небудь підприємстві, в якійсь установі; як засіб існування, джерело заробітку [3, с. 587].

Вітчизняний вчений Б. Федоришин у своїх працях описує систему професійної орієнтації зі старшокласниками [4]. А. Гуцан, О., Морін, З. Охрименко, О. Пархоменко, Л. Гриценюк, І. Ткачук розглядають професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу [2]. Науково-методичні рекомендації за редакцією І. Ткачука з питань діяльності практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних закладів загальної середньої освіти щодо професійної орієнтації представлені в праці наукового колективу Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України [1].

Проблема профорієнтаційної роботи розкривається також в зарубіжних наукових працях. Методологія оцінки інтересу та здатності розкриває А. Геден [5]. Питання самоефективності розглядає Фламмер, Аугуст [6]. Використання STEM-освіти як імперативу для формування людського потенціалу розглядається в працях Хайді Кляйнбах-Заутер [7]. В наш час нові види зайнятості виходять на перший план, тому питання самореалізації та майбутнього постає перед підлітками в загостреній формі. Прогнозується, що 75 % професій, які на даний час найшвидше розвиваються, потребуватимуть володіння навичками STEM [7, с.10]. Про розвиток кар'єри при переході від школи до роботи пишуть Роджерс, Мері і Крід, Пітер [8].

У 2020 році Всесвітній економічний форум підготував звіт «Майбутні робочі місця — 2025», яким визначено, що у 2025 році значна частина (52%) усієї роботи буде виконуватися роботами, тоді як у 2018 році цей показник становив 29%. Також у звіті зроблено прогноз навичок, які будуть затребувані у 2025 році, а саме: аналітичне мислення і інноваційність; активне навчання і стратегії навчання; комплексне розв'язання проблем; критичне мислення і аналіз; креативність, оригінальність і ініціативність; лідерство і соціальна включеність (впливовість); технології: використання, моніторинг і контроль;

технології: розроблення і програмування; життєздатність, стресостійкість і гнучкість; обґрунтування, розв'язання проблем і формування ідей [10, с. 8].

Усе зазначене свідчить про певні наукові інтереси вчених до питань профорієнтаційної роботи, проте не представлено жодної системи підготовки школярів до професійної і життєвої діяльності на основі STEM-освіти.

Формулювання цілей статті. Аналіз зазначеного вище впевнює, що школа має приділити увагу вирішенню певних задач майбутньої життєдіяльності дитини. Побудова системи профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти стає важливим завданням. Тому метою статті є виокремлення аспектів профорієнтаційної роботи в школі на основі STEM-освіти.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з аналізу літературних джерел, ми зазначаємо певні питання, які мають вирішуватися за допомогою профорієнтаційної роботи [4, с.45]. Ми вважаємо, що потрібно ставити конкретні завдання для розвитку та інтеграції компонентів з профорієнтації до навчальної програми, намагаючись зробити їх якомога ближчими до сучасного ринку праці, надаючи підтримку учням у мотивації та набутті знань, використовуючи технології для приборкання бажання у дітей зупинятися. Допомогати подолати відстань між знаннями та навичками, отриманими в школі, та тими вимогами, що їх ставить сучасний ринок праці. Потрібно пропагувати модель підтримки та взаємодопомоги між закладами загальної середньої освіти, закладами вищої освіти та майбутніми роботодавцями. Саме так зможемо задіяти соціально-економічний аспект профорієнтаційної роботи. Учнівство матиме можливість познайомиться з вимогами до кваліфікації працівників тієї чи іншої сфери, почути про потреби сучасного ринку праці.

Бути успішними для старшокласників, значить мати якісні знання та навички, розуміти виклики навчального процесу, вміти реагувати на вимоги з предметів, бути активним учнем чи ученицею, та мати громадянську позицію, яка дозволяє брати участь в житті громади, отримуючи вміння, необхідні для

комунікації в майбутньому. Вміння бути активним та вчасно реагувати на виклики життя та робочого процесу стають нагальною потребою для робітника, який хоче мати успішну кар'єру. Такі профорієнтаційні компоненти є тією зв'язкою, що може поєднати та спрямувати старшокласників на розуміння та роздуми того, яким чином поєднуються набуті знання з майбутнім та життям за межами школи. Ці компоненти не просто зможуть пов'язати молодь з вимогами ринку праці, а скоріше розширюють горизонти їхнього розуміння себе та того ореолу знань, що їх надають в школі, розвивають вміння приймати рішення на навчальному та життєвому рівнях, надають підтримку у сприйнятті себе як успішного професіонала у майбутньому [9].

Нормативним підґрунтям вирішення профорієнтаційних завдань є Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Указ Президента України «Про стратегію державної кадрової політики на 2012/2020 роки», постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення», Концепція профільного навчання в старшій школі, Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів та інші документи [3, с. 3]. Маємо досить різні варіанти роботи закладів загальної середньої освіти з профорієнтаційним компонентом. Дуже часто школи запрошують до себе на загальні збори представників закладів вищої освіти або роботодавців, заходи такого типу не інтегруються в шкільну програму та мають нетривалий ефект. Досить активно просуваються різні онлайн сервіси, які мають сучасний контент та надають змогу самостійно працювати над собою та своїми варіантами майбутнього. Наразі не вистачає такого профорієнтаційного компоненту, який був би інтегрованим до шкільної програми та надавав можливість учням поєднати знання, вміння, навички отримані під час навчання у розуміння своїх можливостей. Часто достатньо надати інформацію про можливості, надавши

поштовх для саморозвитку та самопізнання. Найголовнішою передумовою включення старшокласників закладів загальної середньої освіти в ореол майбутнього самовизначення, та вибору спеціальності майбутнього місця навчання і роботи є усвідомлене самовизначення, яке можемо вирішувати за допомогою професійної орієнтації.

Тому базисом для майбутнього держави є якісне проведення профорієнтаційної роботи серед учнів закладів загальної середньої освіти. Саме ці заклади є джерелом для забезпечення благополуччя нашої держави. Таким чином, профорієнтація є важливим компонентом в закладах загальної освіти. На даний час молодь знаходиться під впливом умов праці, що змінюються та вимоги зростають, вони змушені вибудовувати свій шлях у кар'єрі у гнучкий та креативний спосіб, щоб досягти успіху. На наш погляд, загальноосвітні заклади середньої освіти, які впроваджуватимуть програми для того, щоб надати молодим людям розуміння того якими навичками, вміннями їх озброює школа та яким чином ці знання зможуть їм допомогти в майбутньому, будуть успішними. У даному випадку говоримо про успішність у підготовці теперішніх старшокласників до майбутньої освітньої та кар'єрної діяльності [6; 9].

Батьки та вчителі в даному випадку виступатимуть як партнери, бо саме вони зацікавлені у розвитку майбутніх працівників, коли під час навчального процесу дитина навчається та вивчає себе. Розуміння себе та своїх сильних і слабких сторін є надзвичайно корисним для дитини, її майбутнього. Батьки, в цій ситуації, можуть підтримати або застерегти, надати допомогу в різних дослідженнях своїх можливостей з боку дитини. Маємо дослідження, які доводять, що зневірена та невпевнена в собі дитина, дуже важко налагоджує розуміння з собою та ефективно не може саморозвиватися. Допомогати нівелювати минулі невдачі дуже важко, тому набагато ефективніше підтримувати процес самопізнання, для того, щоб не залишалося непотрібного та важкого досвіду [7]. Саморозвиток та прагнення до самоефективності – це

саме ті якості, що разом з професійною орієнтацією мають бути складовими освітнього процесу задля розвитку дитини, її розуміння процесів навколишнього світу [10, с. 47]. Необхідність вчитися та бути вмотивованим до процесу пізнання будуть частиною шкільного життя старшокласників. Психолого-педагогічний аспект профорієнтаційної роботи таким чином буде врахований та задіяний на 100%. STEM, як цікавий та сучасний напрямок, зможе заохотити, надихнути учнівство на роботу над практичними проектами.

Профорієнтаційна робота – це не просто підбір та тестування, або зустрічі з представниками вищих навчальних закладів. Це унікальний код кожної дитини, це комбінація, яку можна розкрити, надавши дитині можливості для саморозвитку. Професійна орієнтація – це динамічний процес, що змінюється та просто повинен осучаснитись. Профорієнтаційні навички вирішення проблем задля майбутніх досягнень отримуються під час навчання в школі. Економічний розвиток потребує вмілих та здатних до саморозвитку, самостійного вирішення різноманітних проблем робітників. Ці робітники мають бути готовими до процесу навчання протягом усього життя, до того, що розвиток в кар'єрі стартує ще в школі під час роботи на уроках.

Висновки. Таким чином, ми виокремили основні аспекти профорієнтаційної роботи, виконання яких, є важливим для подальшої життєдіяльності учнівства. Саме психолого-педагогічний та соціально-економічний аспекти можуть бути впроваджені, інтегровані успішно в навчальну діяльність, включаючи профорієнтаційну складову. STEM буде об'єднуючим компонентом в даному випадку.

Перспективи подальших розвідок полягатимуть у розкритті кожного аспекту для розроблення системи профорієнтаційної роботи на основі STEM-освіти.

Використана література

1. Професійна орієнтація в сучасній школі: кращі методичні розробки практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-виховних об'єднань, навчально-виховних комплексів: методичні рекомендації / авт. кол. за наук. ред. І. І. Ткачук. - К.: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017
2. Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу : монографія /Л. А. Гуцан, О. Л. Морін, З. В. Охріменко, О. М. Пархоменко, Л. І. Гриценко ; І. І. Ткачук , за ред. О. Л. Моріна. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. – 220 с.
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 7.
4. Федоришин Б. А. Система профинформационной работы со старшеклассниками. К.- Рад. школа, 1988.
5. Arulmani, Gideon. (2014). Assessment of Interest and Aptitude: A Methodologically Integrated Approach. 10.1007/978-1-4614-9460-7_34.
6. Flammer, August. (2001). Self-Efficacy. 10.1016/B0-08-043076-7/01726-5.
7. Heidi Kleinbach-Sauter. STEM 2.0: An Imperative for Our Future Workforce // Heidi Kleinbach-Sauter, Edie Fraser [Електронний ресурс]. / Режим доступу:<https://www.stemconnector.com/wp-content/uploads/2016/12/STEM-2pt0-Publication-2nd-Edition-1.pdf>
8. Rogers, Mary & Creed, Peter. (2000). School-to-Work Transition: From Theory to Practice. Australian Journal of Career Development.
9. Self-Study Guide for Career Readiness in Secondary Schools Regional Educational Laboratory Southeast At Florida State University REL 2020–035 U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION [Електронний ресурс]./ Режим доступу <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED60705>
10. “The Future of Jobs Report”.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf
<https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>

References

1. Profesiina oriiientatsiia v suchasnii shkoli: krashchi metodychni rozrobky praktychnykh psykhologiv i sotsialnykh pedahohiv malokomplektnykh zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv, navchalno-vykhovnykh obiednan, navchalno-vykhovnykh kompleksiv: metodychni rekomendatsii / avt. kol. za nauk. red. I. I. Tkachuk. - K.: UNMTs praktychnoi psykhologii i sotsialnoi roboty, 2017
2. Profesiine samovyznachennia uchnivskoi molodi v umovakh osvitho

okruhu: monohrafiia /L. A. Hutsan, O. L. Morin, Z. V. Okhrimenko, O. M. Parkhomenko, L. I. Hrytsenok ; I. I. Tkachuk , za red. O. L. Morina. – Kharkiv: «Drukarnia Madryd», 2016. – 220 s.

3. Slovník ukrajskoi movy: v 11 tt. / AN URSR. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. — K.: Naukova dumka, 1970—1980. — T. 7.

4. Fedorishin B. A. Sistema profinformatsionnoy raboty so starsheklassnikami. K.- Rad. shkola, 1988.

5. Arulmani, Gideon. (2014). Assessment of Interest and Aptitude: A Methodologically Integrated Approach. 10.1007/978-1-4614-9460-7_34.

6. Flammer, August. (2001). Self-Efficacy. 10.1016/B0-08-043076-7/01726-5.

7. Heidi Kleinbach-Sauter. STEM 2.0: An Imperative for Our Future Workforce // Heidi Kleinbach-Sauter, Edie Fraser [Електронний ресурс]. / Режим доступу:<https://www.stemconnector.com/wp-content/uploads/2016/12/STEM-2pt0-Publication-2nd-Edition-1.pdf>

8. Rogers, Mary & Creed, Peter. (2000). School-to-Work Transition: From Theory to Practice. Australian Journal of Career Development.

9. Self-Study Guide for Career Readiness in Secondary Schools Regional Educational Laboratory Southeast At Florida State University REL 2020–035 U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION [Електронний ресурс]./ Режим доступу <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED60705>

10. “The Future of Jobs Report”.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf
<https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>

СУХОВЕРХОВА ЕЛЕНА,

аспірантка другого года обучения
кафедры педагогикки, методики и
менеджмента образования

Украинской инженерно-

педагогической академии, г. Харьков

АСПЕКТЫ ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ В ШКОЛЕ

Аннотация. Статья представляет некоторые аспекты профориентационной работы в учреждениях общего среднего образования. Освещает и актуализирует профориентационную деятельность как составляющую учебного процесса, который должен предоставить ученикам навыки и знания, необходимые для самоопределения в своей будущей деятельности, развить умения, необходимые для профессиональной активности и творчества. Целью профессиональной ориентации является поиск оптимального соотношения между способностями, личными желаниями,

возможностями и потребностями общества, его развитием. Именно так характеризуется профориентационный компонент будущего, который должен быть интегрирован полностью в учебный процесс учреждений общего среднего образования. Предоставленная информация о важности изменения парадигмы от просто использования-прослушивания профессиональной ориентации, как составляющей учебного процесса, к активному использованию и привлечению ученичества к профориентационной работы как средства самопознания, возможности саморазвития. Проанализированные новые виды занятости и навыки нужны для успешного продвижения карьеры в будущем. Указана важность формирования положительного отношения к процессу самопознания среди учащихся учреждений общего среднего образования, что является неотъемлемой частью процесса профориентации вообще. Акцентируется внимание на необходимость использования современных приемов и кейсов из жизни, для привлечения школьников к идеям активной профориентации, в т. ч. путем использования проектов. Сформулировано предложение для улучшения профориентационной деятельности в учреждениях общего среднего образования путем интегрирования ее в образовательную деятельность участников учебного процесса

Ключевые слова: профориентация, навыки, знания, профориентационный компонент, саморазвитие, самоэффективность.

SUKHOVERKHOVA OLENA

Research student of the 2nd year

Department of the pedagogy,
methodology and

management of the education

Ukrainian Engineering Pedagogical

Academy

Kharkiv

ASPECTS OF CAREER GUIDANCE AT SCHOOL

Annotation

The article presents some aspects of vocational guidance work in the institutions of general secondary education. It highlights and actualizes career guidance activities as a component of the educational process, which should provide students with the skills and knowledge necessary for self-determination in their future actions, develop the skills necessary for professional development and creativity. The goal of career guidance is to find the optimal balance between abilities, personal desires, capabilities, and the needs of society and its development. This is how the career guidance component of the future is characterized and should be fully integrated into the educational process of the institutions of general secondary education. Provided information on the importance of changing the paradigm from

simply using career guidance, as a component of the educational process, to the active use and involvement of students in career guidance work as a means of self-knowledge, the possibility of self-development. The analyzed new types of employment and skills are needed for successful career advancement in the future. The importance of forming a positive attitude towards the process of self-discovery among students of the general secondary education institutions is indicated, which is an integral part of the career guidance process in general. Emphasis is placed on the need to use modern techniques and cases from life, to attract students to the ideas of active career guidance, including through the use of projects. Suggestions for improving career guidance in the general secondary education institutions by integrating it into the educational activities of the educational process participants are formulated.

Key words: career guidance, skills, knowledge, career component, self-development, self-efficacy.